

Професійна освіта

УДК 378:316.624

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18204591>

Булінг в освітньому середовищі університету: причини і наслідки

Давидюк Марина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна

marina_davydyuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2055-601X>

Музика Софія Дмитрівна,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, аспірант кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна

sofia.horik@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-2492-4684>

Прийнято: 11.12.2025 | Опубліковано: 29.12.2025

Анотація. Стаття представляє результати теоретичного аналізу наукових праць щодо проблеми булінгу в закладах вищої освіти. Дослідження мало на меті узагальнення, систематизацію та опис основних причин і наслідків булінгу в університетському середовищі. У роботі використано комплекс теоретичних методів (порівняння, зіставлення, аналіз, узагальнення, систематизація даних емпіричних досліджень) для визначення симптомів, проявів, різних типів причин, наслідків булінгу в закладі вищої освіти. У результаті дослідження з'ясовано, що ознаки університетського середовища,

як-от ієрархічність, конкуренція, маргіналізація деяких соціальних груп в університетських спільнотах через гендерні, расові, етнічні, сексуальні належності провокує цькування на різних рівнях взаємодії учасників освітнього процесу: між здобувачами освіти, між здобувачами і викладачами, представниками адміністрації закладу. Булінг у вищій школі негативно впливає на академічні досягнення й успіхи здобувачів, спричиняє високий рівень невпевненості, тривоги, депресії, самотності, незадоволеності життям, провокує появу хворобливих фізичних та психічних симптомів у молодих людей, чинить руйнівний вплив на загальний клімат і атмосферу в закладі. Замовчування фактів булінгу призводить до того, що багато хто з молодих людей перестає бачити сенс у здобуванні вищої освіти. Визначено основні групи факторів, що провокують виникнення булінгу в університетському середовищі: психологічні (низька самооцінка здобувачів освіти; попередній досвід агресивної поведінки; нерозвинені соціально-емоційні навички; психічні травми агресора, які проявляються в заздощах жертві цькування) та соціальні (групова динаміка; особливості університетської культури; соціальна нерівність). На основі рекомендацій дослідників антибулінгових програм зроблено **висновок**, що для ефективного попередження цькування в закладі вищої освіти повинна бути вироблена спеціальна антибулінгова політика, заснована на дисциплінарному, комплексному, системному й відновному підходах, також має здійснюватися різнопланова просвітницька робота, спрямована на інформування про причини, форми, наслідки булінгу та правову відповідальність за його вчинення. Корисною є систематична робота здобувачів вищої освіти із психологом, проведення навчальних тренінгів, у тому числі для представників адміністрації закладу освіти, застосування дисциплінарних методів покарання за булінг; розробка механізмів конфіденційних повідомлень про цькування.

Ключові слова: академічне середовище, цькування, тривожність, стигматизація, академічна успішність, психічне здоров'я, профілактика булінгу.

Bullying in the university educational environment: causes and consequences

Maryna Davydiuk,

Ph.D in Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department of
Pedagogy and Educational Management
of Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine.

marina_davydyuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2055-601X>

Sophiia Muzyka,

third-level (educational and scientific) higher education student, postgraduate
student at the Department of Pedagogy and Educational Management
of Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

sofia.horik@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-2492-4684>

Abstract: *The article presents the results of a theoretical analysis of scientific works on the problem of bullying in higher education institutions. The study aimed to summarize, systematize, and describe the main causes and consequences of bullying in the university environment. The work uses a set of theoretical methods (comparison, contrast, analysis, generalization, systematization of empirical research data) to identify the symptoms, manifestations, various types of causes, and consequences of bullying in higher education institutions. The study found that characteristics of the university environment, such as hierarchy, competition, and marginalization of certain social groups in university communities due to gender, race, ethnicity, and sexual orientation, provoke bullying at various levels of interaction between participants in*

the educational process: between students, between students and teachers, and between students and representatives of the institution's administration. Bullying in higher education negatively affects the academic achievements and success of students, causes high levels of insecurity, anxiety, depression, loneliness, and dissatisfaction with life, provokes the appearance of painful physical and mental symptoms in young people, and has a destructive effect on the overall climate and atmosphere in the institution. Concealing the facts of bullying leads many young people to lose sight of the value of higher education. The main groups of factors that provoke bullying in the university environment have been identified: psychological (low self-esteem of students; previous experience of aggressive behavior; underdeveloped social and emotional skills; psychological trauma of the aggressor, manifested in envy of the victim of bullying) and social (group dynamics; characteristics of university culture; social inequality). Based on the recommendations of anti-bullying researchers, it has been concluded that in order to effectively prevent bullying in higher education institutions, a special anti-bullying policy should be developed, based on disciplinary, comprehensive, systematic, and restorative approaches, and diverse educational work should be carried out to inform about the causes, forms, consequences of bullying, and the legal responsibility for committing it. It is useful to have systematic work between higher education students and a psychologist, to conduct training sessions, including for representatives of the educational institution's administration, to apply disciplinary methods of punishment for bullying, and to develop mechanisms for confidential reporting of bullying.

Keywords: *academic environment, bullying, anxiety, stigmatization, academic performance, mental health, bullying prevention.*

Постановка проблеми. Проблема насильства й агресії в людських стосунках часто потрапляє у фокус уваги різних наук – психології, соціології, філософії, кримінології, педагогіки. Педагогічний аспект вивчення названих

феноменів розкривається найчастіше в питаннях, пов'язаних із булінгом: зростання жорстокості в соціумі, яке спостерігається останніми роками, накладає свій відбиток і на систему освіти, що виявляється насамперед у фактах насильства в освітньому середовищі. Булінг являє собою тривале цькування або ж агресивне переслідування одного з членів групи (колективу) з боку інших представників колективу з метою підпорядкування особистості чужим інтересам або ж з метою самоствердження однієї людини за рахунок приниження іншої.

Булінг традиційно асоціюється із взаємодією в групах учнів підліткового віку, адже саме в цьому онтогенетичному періоді зростає потреба особистості в самостверженні серед однолітків, і не всі обирають для цього самоствердження прийнятні й адекватні способи – агресія проти інших видається найлегшою формою доведення власної значущості. Утім булінг розповсюджений не лише в закладах загальної середньої освіти, останніми роками він набув значного поширення й в університетському середовищі.

Актуальність дослідження проявів булінгу у вищій школі зумовлена потребою подолання негативних наслідків цього явища: цькування, поширюючись серед здобувачів вищої освіти, викладачів, адміністративних працівників, чинить руйнівний вплив на успішність та психічне здоров'я суб'єктів освітнього процесу, на загальний клімат і атмосферу у ЗВО. Останніми роками з'явилась низка наукових досліджень (проведених у різних країнах), що підтверджують збільшення фактів булінгу у вищій освіті, описують негативні наслідки цькування для студентів і викладачів, вказують на зниження якості освітніх послуг саме через випадки цькування й спонукають шукати шляхи ефективної боротьби з цим ганебним явищем.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблему булінгу у вищій освіті, зокрема в університетському середовищі, досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці: О. Кайріс, А.Самойленко, С. Поліщук, В. Olszewska,

M. Pörhölä, S. Ahmer, J. Curtis, I. Bowen, M. K. Holt, K. Wensley, M. A. Campbell та ін.

Причини й масштаби поширеності булінгу у вищій школі розкрито у розвідках Є. Соболя, А. Корнійченко, В. Назаревич, Л. Ющишиної, М. Тайта, М. Пьорхолі. Дослідження Є. Соболя, А. Корнійченко фокусується на правовому аспекті аналізу цькування в університетському середовищі, акцентуючи важливість розрізнення детермінант та умов вчинення булінгу для запровадження дієвих адміністративно-правових механізмів профілактики цього негативного явища [1]. Британський психолог М. Тайт на основі теоретичного аналізу значного масиву наукових статей з проблеми булінгу систематизує групи його причин: конкуренція, ієрархічність академічного середовища, маргіналізація деяких соціальних груп в університетських спільнотах через гендерні, расові, етнічні, сексуальні належності [2]. Дослідник доходить висновку, що вища освіта є майже ідеальним середовищем для булінгу [2].

Масштаби й поширеність булінгу у вищій освіті різних країн досліджено в низці розвідок М. Пьорхолі [3; 4]. Науковиця зауважує відмінності, які характеризують цькування між здобувачами освіти та університетським персоналом, представляючи докази того, що вчинення цькування серед здобувачів освіти набули найбільшого розповсюдження в Аргентині та США, а цькування з боку університетського персоналу найчастіше трапляються в Естонії [4].

Наслідки булінгу в університетському середовищі і його негативний вплив на якість освітніх послуг вивчали М. Рахман, М. Хасан, А. Хусейн, З. Кабір (Бангладеш) [5]. Результати цього емпіричного дослідження, здійсненого на значній студентській вибірці (680 респондентів), показали, що булінг в університетах існує та негативно впливає на академічні досягнення й успіхи здобувачів вищої освіти, не залежно від того, чи є здобувач жертвою булінгу чи його ініціатором (агресором). Респонденти зізнавалися, що булінг спричиняє

високий рівень невпевненості, тривоги, депресії, самотності, незадоволеності життям, провокує появу хворобливих фізичних та психічних симптомів. Замовчування фактів булінгу призводить до того, що багато хто зі студентів перестає бачити сенс у здобуванні вищої освіти, а найбільш вразливі молоді люди взагалі полишають університети, аби не зазнавати знущань і впливу агресивного середовища [5, с. 202].

Вузкий аспект дослідження наслідків однієї з форм булінгу – а саме бодішеймінгу (Body Shaming – висміювання зовнішності) – представлений у розвідці африканських науковців О. Опесемово та О. Тайво (Oluwaseyi Aina Gbolade Opesemowo, Olufunmi Taiwo) [6]. Ними було з'ясовано, що критика зовнішності й цькування через зовнішні відмінності тіла суттєво впливає на академічну поведінку студентів: ті з них, хто відчуває психологічний тиск через нестандартну зовнішність (зокрема надмірну масу тіла), перестають брати активну участь у навчальній діяльності, впадають у депресивні стани (частіше це трапляється з жінками). Цькування через нестандартну зовнішність та критика тіла в університетському середовищі стає додатковим стресом та свого роду соціальним тиском на студентів, що призводить до появи у жертв булінгу низької самооцінки та невпевненості в собі, як наслідок – знижується загальна навчальна ефективність, оскільки здобувачі концентруються на своїй зовнішності та страхах, а не зосереджуються на своїх академічних здобутках. Разом із тим, токсичне навчальне середовище, створене булінгом та бодішеймінгом, може перешкоджати студентам брати участь у групових активностях і спілкуванні або навіть взагалі утримуватися від навчання. Страх стати жертвою булінгу або бодішеймінгу може перешкоджати самовираженню та творчості студентів [6].

Цікавим у плані вивчення механізмів виникнення булінгу в університетському середовищі є дослідження Л. Ющишиної та В. Назаревич, які описали роль групової динаміки в процесах остракізму серед студентів [7; 8],

акцентуючи на тому, що порушення одним зі студентів норм групової поведінки призводить до критики та ігнорування й подальшого «виключення» його з членів групи, при чому такого роду «соціальна ізоляція» студента може супроводжуватися цькуванням або ж стати передумовою булінгу.

Психологічні особливості здобувачів вищої освіти, які стали жертвами булінгу, описали на основі емпіричного матеріалу К. Власенко, С. Расинчук [9]. Дослідниці дійшли висновку, що булінг у студентському середовищі завжди призводить до психологічних травм різного ступеня важкості: «Наслідки булінгу можуть включати емоційні розлади, зниження самооцінки, соціальну ізоляцію, погіршення успішності та загального рівня життя постраждалої особи» [9, с. 520].

Шляхи профілактики булінгу у закладах вищої освіти досліджували Т. Спіріна, Т. Лях, А. Дуля [10]. Науковиці стверджують, що для ефективного попередження цькування в закладі вищої освіти повинна бути вироблена спеціальна антибулінгова політика, заснована на дисциплінарному, комплексному, системному й відновному підходах, а також має здійснюватися різнопланова просвітницька робота, спрямована на інформування про причини, форми, наслідки булінгу та правову відповідальність за його вчинення [10, с. 89]. Аналіз кращих європейських антибулінгових політик представлений в оглядовому дослідженні М. Давидюк, Д. Матіюка, С. Музики [11], де стверджується, що для всіх дієвих програм подолання наслідків та профілактики цькування в освітніх закладах обов'язковими складовими є систематична робота здобувачів із психологом, проведення навчальних тренінгів, у тому числі для представників адміністрації закладу освіти, застосування дисциплінарних методів [11, с. 112].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень проблеми булінгу в університетському середовищі, залишаються недостатньо висвітленими питання, пов'язані з психологічними

передумовами цькування серед студентів і пошуку можливостей ранніх профілактичних втручань для запобігання булінгу. Важливою нам видається також і систематизація внутрішніх (психологічних) і зовнішніх (соціальних) чинників виникнення булінгу: вона дозволить розробити більш чіткі підходи до боротьби з цим ганебним явищем і створити окремі механізми для попередження цькування, подолання наслідків булінгу (свого роду «терапевтичний» вплив на жертв, свідків та ініціаторів цькування), що передбачатимуть роботу як з окремими здобувачами вищої освіти, так і зі студентськими групами, з окремими педагогічними та адміністративними працівниками ЗВО. На нашу думку, такий диференційований підхід до вибору способу боротьби із цькуванням зробить профілактичну й «терапевтичну» роботу більш прицільною і, відповідно, більш ефективною.

Формулювання цілей статті. Мета статті – на основі аналізу емпіричних досліджень визначити фактори, що провокують цькування серед студентської молоді, систематизувати основні причини виникнення булінгу й охарактеризувати його наслідки в середовищі закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розв’язання проблеми булінгу в університетському середовищі потребує системного підходу, розробка якого зазнає низки труднощів, котрі не можна порівнювати з тими, що виникають в системі загальної середньої освіти. По-перше, цькування у вищій школі має складну соціальну динаміку й характеризується тенденціями уникання й замовчування. Дослідники цього питання акцентують на недостатньому розголошуванні випадків цькування [12]. На відміну від масової школи, де педагоги та адміністративні працівники активно стежать за поведінкою здобувачів, від студентів університетів очікується, що вони спроможні самотужки розв’язувати міжособистісні конфлікти, але більшість молодих людей, які здобувають вищу освіту, соромляться зізнатися, що стали жертвами булінгу в дорослому віці [12]. Такий стереотип перешкоджає студентам

звертатися по допомогу, що призводить до тривалих страждань та потенційно загострює проблеми з психічним здоров'ям [13].

У процесі цькування вирізняють різні ролі його учасників залежно від їхніх функцій та поведінки – жертви, ініціатора, спостерігачів. Найгірше, на думку дослідників, це положення спостерігача. Члени групи, пов'язані з цією категорією, не беруть участі в конфлікті. Такі учасники часто відчувають страх, безпорадність та провину. Вони добре знають про свою слабкість і радують, що агресія не спрямована на них [11]. У випадках булінгу сторонні спостерігачі відіграють вирішальну роль, або втручаючись, щоб зупинити поведінку, або пасивно дозволяючи їй продовжуватися. В університетському середовищі сторонні спостерігачі можуть відчувати, що втручання є непотрібним або ризикованим, особливо якщо вони бояться помсти або соціальної ізоляції. Це небажання може посилити поведінку агресора, оскільки відсутність втручання часто інтерпретується як мовчазне схвалення. Для багатьох сторонніх спостерігачів відповідальність за дії є незрозумілою, особливо у віртуальних соціальних мережах, де булінг важче виявити та попередити.

Потенційно здобувач вищої освіти може стати жертвою булінгу вже з перших днів навчання в університеті, особливо якщо він мав подібний попередній досвід у школі. Першокурсники потрапляють у нове освітнє середовище, перебування в якому спочатку не є комфортним. Період адаптації до нових умов завжди складний. «Перший рік навчання студентів в будь-якому закладі вищої освіти (ЗВО) по праву вважається найбільш проблематичним, тому що не кожен першокурсник успішно включається (адаптується) до студентського життя. Навчання в ЗВО є складним й тривалим процесом, якій висуває нові вимоги студентам-першокурсникам до фізичного, психічного, соціального стану здоров'я. Значне ментальне, емоційне, навчальне навантаження провокує психологічні стреси» [14].

Причиною конфліктів у ЗВО, на відміну від школи, є інша соціальна ситуація, світогляд, життєві цінності, особиста ворожість, національні та культурні характеристики, а також психічний стрес, пов'язаний з труднощами адаптації. «Фактично конкурентне, соціальне та часто стресове середовище університетів може сприяти створенню унікальних умов для булінгу, впливаючи на психічне здоров'я студентів, їхню успішність та соціальні стосунки» [15].

Дослідження показують, що булінг є поширеним явищем в університетах і може набувати різних форм: від словесних домагань та кібербулінгу до виключення зі спільноти студентів [16]. Ця проблема ще більше ускладнюється здебільшого анонімним характером кібербулінгу, який може відбуватися поза фізичними академічними просторами та в будь-який час доби, посилюючи відчуття невпевненості серед студентів [16].

Студенти, які зазнають булінгу, частіше страждають від проблем із психічним здоров'ям (підвищена тривожність, депресія, низька самооцінка і под.), що може призвести до академічної відстороненості та соціальної ізоляції [13]. Тим часом студенти, які цькують інших (агресори), мають підвищений ризик розвитку проблем девіантної поведінки, зокрема зловживання психоактивними речовинами та труднощі у майбутніх стосунках [12]. Студенти-свідки випадків булінгу можуть відчувати провину, тривогу або страх самим стати мішенню цькування [15].

Незважаючи на серйозність цих наслідків, студенти університетів можуть не повідомляти про випадки булінгу з різних причин, зокрема через страх осуду, помсти або переконання, що булінг – це просто частина університетського досвіду. Крім того, багатьом навчальним закладам бракує адекватної політики боротьби з булінгом або ресурсів, адаптованих до потреб їхніх студентів, що сприяє культурі мовчання та прийняття [15].

На основі аналізу досліджень булінгу в університетському середовищі нами систематизовано основні соціальні та психологічні причини виникнення

цькування серед здобувачів вищої освіти. До психологічних факторів, що провокують виникнення й поширення булінгу в університетському середовищі, дослідники відносять: *низьку самооцінку здобувачів освіти* (студенти з низькою самооцінкою можуть стати жертвами знущань, оскільки агресори часто обирають тих, хто видається найбільш слабким і вразливим); *попередній досвід агресивної поведінки* (молоді люди, які раніше зазнали насильства в сім'ї чи соціальних стосунках, можуть проєктувати свій досвід на інших, стаючи агресорами); *нерозвинені соціально-емоційні навички* (відсутність навичок адекватного спілкування, конструктивної соціальної взаємодії, емпатії та співпереживання у деяких студентів часто призводить до агресивної реакції на стресові ситуації, провокує гострі міжособистісні конфлікти і сприяє булінгу); *психічні травми агресора, які проявляються в заздрощах жертві цькування* (буквально: «він із заможної благополучної родини, а я – ні», «вона краще за мене виглядає, всім подобається, а я – ні» і под.), задоволенні від насильства над нею. У цьому випадку агресор часто намагається приховати своє незадоволення та відчуття особистої меншовартості, виявляючи агресію, спрямовану на іншу людину.

Соціальні причини булінгу: групова динаміка; особливості університетської культури; соціальна нерівність.

а) Групова динаміка — це система поведінкових та психологічних процесів, що відбуваються в рамках соціальної групи (внутрішньогрупова динаміка), або між соціальними групами (міжгрупова динаміка) (Вікіпедія). У великих групах студентів може виникнути тиск, який змушує деяких виділятися або принижувати тих, хто не вписується в команду за якимись ознаками чи характеристиками (раса, національність, релігія, стан здоров'я тощо). Складність адаптації особистості в новому освітньому та соціальному середовищі провокує формування дезадаптаційних механізмів поведінки, а проблема прийняття

ціннісної системи нового оточення стає потужним чинником виникнення агресії у ставленні групи до окремого студента [8].

б) Особливості університетської культури. Культура університету створює середовище зі своїми нормами, цінностями й традиціями, де здобувачі щонайперше повинні навчатися, працювати та взаємодіяти один з одним. З одного боку – це може сприяти взаємному розумінню та підтримці, розвиткові дружніх і ділових стосунків, з іншого – може провокувати ризик виникнення булінгу. У тих ЗВО, де всіляко заохочується взаємна повага, підтримка та партнерство, панує здебільшого безпечна академічна атмосфера, і в цих умовах булінг має менше шансів на виникнення й поширення.

Натомість у тих закладах вищої освіти, де існують жорсткі ієрархії, дискримінації за расовими, етнічними, культурними чи релігійними ознаками, традиції насильницького безкарного ставлення до певних категорій суб'єктів освітнього процесу, булінг виявляється доволі розповсюдженим явищем [2]. Якщо університетська культура підтримує жорстку ієрархію, це може призвести до домінування деяких студентів над іншими. Якщо в університеті немає чітких правил щодо поведінки та прояву негативних емоцій, самі викладачі не підтримують культуру поваги один до одного – це може сприяти знуцанням [2; 12].

Авторитарний стиль навчання, несприятливий соціально-психологічний клімат, ігнорування проблеми на рівні закладу є найбільш розповсюдженими чинниками, що сприяють появі булінгу в закладах вищої освіти. Хвилювання за навчання, через перевантаження, складні взаємини з однолітками, викладачами сприяє появі регулярних конфліктів і проявів насильства. Також важливим фактором і підґрунтям для виникнення булінгу є проживання в гуртожитку й інтимні стосунки серед студентів [10].

Булінг за своєю сутністю є серйозним порушенням прав людини і, відповідно, негативно впливає на академічну успішність та добробут здобувачів

вищої освіти, і поряд із цим тут простежується тісний зв'язок з академічною доброчесністю: оскільки доброчесність визначає етичні принципи та норми поведінки в освітньому процесі, зокрема відповідальність та повагу до інтелектуальної власності, то її порушення, скажімо, плагіат або списування, може бути формою булінгу, особливо якщо це відбувається у формі тиску одних здобувачів на інших. Це виявляється у створенні атмосфери страху та залякування, що ускладнює навчання та зосередження здобувачів на навчанні. Молоді люди, які зазнають булінгу, можуть відчувати труднощі з виконанням завдань, написанням робіт та підготовкою до іспитів; необ'єктивне оцінювання, особливо якщо воно здійснюється з метою покарання або приниження здобувача, також може бути формою булінгу з боку викладачів. Здобувач, який зазнає булінгу, може вдаватися до списування на іспитах, щоб уникнути негативної оцінки, спричиненої стресом та тривогою. Студент, який булить іншого студента, може вимагати від нього поділитися відповідями на завдання або написати роботу за нього, що є порушенням академічної доброчесності та формою булінгу.

Хоча університети часто надають ресурси для підтримки психічного здоров'я та академічної підтримки, вони можуть безпосередньо не торкатися проблеми булінгу або не пропонувати цільових програм для його запобігання. Без чітких рекомендацій чи політик студенти можуть не знати про процедури повідомлення про випадки булінгу, а персонал університету може не мати підготовки, необхідної для виявлення та ефективного реагування на поведінку, пов'язану з булінгом.

В) Соціальна нерівність здобувачів вищої освіти може бути причиною булінгу, коли студенти з більш забезпечених родин можуть цькувати тих, хто має менше можливостей у фінансово-економічному плані. Приміром, деякі студенти можуть самостійно оплатити престижне стажування за кордоном або участь у волонтерських проєктах (типу «Spain – Barcelona Youth Empowerment»

або Royal Voluntary Service: The UK National Volunteer Charity, мінімальний внесок студента-волонтера в яких стартує від однієї тисячі євро), приїздить на заняття власним автотранспортом, винаймають дороге житло, натомість інші молоді люди не мають такої можливості через брак коштів і через це стають об'єктами насмішок.

«Булінг в освітньому середовищі зазвичай супроводжується симбіозом двох форм – фізичної та психологічної. У той же час слід підкреслити, що відсутність ознак фізичного насильства не гарантує відсутність проявів булінгу. Психологічне насилля над жертвою є не менш небезпечним за фізичний вплив. Саме тому, детальний аналіз кожної з форм булінгу є науково обґрунтованими та соціально необхідними як з боку психолого-педагогічної спільноти, так і з боку вчених-правників» [1, с. 8].

Соціальні фактори включають динаміку групи, вплив навколишнього середовища та культурних стереотипів. Психологічні фактори часто асоціюються з індивідуальними характеристиками особистості та емоційним станом студентів. Розуміння цих причин допоможе не лише визнати знущання, але й ефективно боротися з цим. Це, по суті, буде першим кроком до розв'язання проблеми знущань. Усвідомлення того, що знущання – не банальний конфлікт, а продукт складних соціальних та психологічних взаємодій, допоможе розробити ефективні стратегії його подолання.

Щоб запобігти переслідуванню, важливо створити сприятливу атмосферу в закладі вищої освіти, а також познайомити студентів ще з перших днів навчання з ефективними інструментами для спілкування та розв'язання конфліктів.

Університети повинні встановити та впроваджувати чітку, комплексну політику боротьби з булінгом, яка стосується як фізичного, так і онлайн-булінгу. Ця політика повинна включати визначення булінгу, описи забороненої поведінки та окреслені наслідки порушень. Щоб усі здобувачі вищої освіти розуміли свої

права та обов'язки, університети повинні повідомляти про цю політику на початку кожного навчального семестру та робити її доступною. Спеціальний офіс або команда підтримки, навчена розв'язанню конфліктів та запобіганню булінгу, може служити контактною особою для молодих людей, котрі потребують підтримки або керівництва [17; 18].

Підвищення обізнаності про булінг за допомогою загальноуніверситетських кампаній може допомогти подолати стигму, пов'язану зі зверненням за допомогою, та заохотити культуру поваги та емпатії в середовищі ЗВО. Освітні семінари, зосереджені на впливі булінгу, розпізнаванні шкідливої поведінки та сприянні інклюзивності, можуть бути інтегровані в орієнтаційні програми або проводитися періодично. Ці семінари можуть включати рольові вправи та дискусії, які допомагають студентам зрозуміти важливість втручання сторонніх осіб та потенційні тривалі наслідки булінгу для психічного здоров'я.

Щоб заохотити студентів повідомляти про випадки булінгу, університети повинні створити доступні та конфіденційні механізми повідомлення, які дозволять студентам звертатися за допомогою, не лякаючись викриття чи помсти. Ці механізми можуть включати онлайн-системи повідомлення, анонімні гарячі лінії або групи підтримки однолітків. Консультаційні служби повинні бути доступні для підтримки студентів, які постраждали від булінгу, а фахівці з психічного здоров'я – вирішувати проблеми, пов'язані з булінгом, включаючи стрес, депресію та тривогу.

Оскільки сторонні спостерігачі часто стають свідками випадків булінгу, їм слід надати можливість втручатися безпечним та конструктивним чином. Університети могли б пропонувати програми навчання для сторонніх спостерігачів, навчаючи молодих людей розпізнавати булінг, безпечно втручатися та підтримувати однолітків.

Висновки. Здійснене дослідження показало, що явище булінгу широко поширене в середовищі закладів вищої освіти в різних країнах світу, його виникнення спричинене як психологічними, так і соціальними факторами. Наслідками булінгу для здобувачів вищої освіти, які стають його жертвами, є негативний вплив на психоемоційний стан, академічну успішність, соціальні контакти, майбутню професійну кар'єру. Подолання булінгу в закладі вищої освіти можливе за умов вироблення чіткої і послідовної антибулінгової політики, що передбачає комплексну системну реалізацію просвітницько-інформаційної роботи, індивідуальних психологічних консультацій, проведення соціально-психологічних тренінгів, у тому числі для представників адміністрації й викладацького складу закладу освіти, застосування дисциплінарних методів покарання за булінг; розробку механізмів конфіденційних повідомлень про цькування.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми подолання булінгу в університетському середовищі, потребують розробки діагностичні інструменти, спрямовані на виявлення ознак булінгу в академічних групах і визначення ефективності різних антибулінгових заходів.

Список використаних джерел

1. Соболев Є. Ю., Корнійченко А. О. Булінг в освітньому середовищі детермінанти та форми. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право*, 2020. № 8. С. 4–9. <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2020.8.1>
2. Tight M. Bullying in Higher Education: An Endemic Problem? *Tertiary Education and Management*, 2023. Vol. 29. № 2. P. 123–137. <https://doi.org/10.1007/s11233-023-09124-z>

3. Pörhölä M., Almonkari M., Kunttu K. Bullying and social anxiety experiences in university learning situations. *Social Psychology of Education*, 2019. № 22. P. 723–742. <https://doi.org/10.1007/s11218-019-09496-4>.
4. Pörhölä M., Cvancara K., Kaal E., Kunttu K., Tampere K., Torres M. B. Bullying in university between peers and by personnel: Cultural variation in prevalence, forms, and gender differences in four countries. *Social Psychology of Education*, 2020. № 23(1). P. 143–169. <https://doi.org/10.1007/s11218-019-09523-4>
5. Rahman M., Hasan M., Hossain A., Kabir Z. Consequences of bullying on university students in Bangladesh. *Management*, 2021. № 25(1). P. 186–208. <https://doi.org/10.2478/manment-2019-0066>.
6. Opesemowo O. A. G., Taiwo O. Bullying, Body Shaming, and Academic Behavior Among University Students in Nigeria. *International Journal of Bullying Prevention*, 2025. № 5. P. 1–23. <https://doi.org/10.1007/s42380-025-00312-6>
7. Ющишина Л. О. Роль групової динаміки в процесах остракізму. *Сучасні технології менеджменту: матеріали Міжнар. наук.практ. конф. (18-20 жовтня 2024 р.)* Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2024. С. 312–314.
8. Назаревич В. В. Остракізм як передумова булінгу. *Теорія і практика сучасної психології*, 2019. № 6. Т. 1. С.70–77. <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.6-1.15>
9. Власенко К., Расенчук С. Булінг як соціально-педагогічна проблема сучасного студентського середовища. *Соціально-психологічна допомога і соціальна робота: виклики сучасності: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 10–11 квітня 2025 р.)*. Луцьк: відділ іміджу та промоції ЛНТУ, 2025. С. 519–521.
10. Спіріна Т. П., Лях Т. Л., Дуля А. В. До питання профілактики булінгу в закладах вищої освіти. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, 2024. № 2. С. 87–92. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-2-87-92>

11. Давидюк М., Матіюк Д., Музика С. Профілактика булінгу в закладі освіти: ефективні європейські практики. *Scientific Issues of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Section: Pedagogics and Psychology*, 2022. № 71. С. 109–115. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-71-109-115>
12. Harrison E. D., Hulme J. A., Fox C. L. A Thematic Analysis of Students' Perceptions and Experiences of Bullying in UK Higher Education. *Europe's Journal of Psychology*, 2022. № 1. P. 53–69. <https://doi.org/10.5964/ejop.3669>
13. Kanwal A., S. Hashmi S. Shafiq. From Shadows to Spotlight: The Hidden Mental Health Costs of Bullying in Higher Education. *Journal of Social Sciences and Development Research*, 2024. № 2. P. 267–276. <https://doi.org/10.53664/JSRD/05-02-2024-22-267-276>
14. Йопа Т. В., Остапов А. В. Адаптація студентів-першокурсників до умов навчання у закладах вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2021. № 2 (340). Ч. 2. С. 16–27. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2\(340\)-2-16-27](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2(340)-2-16-27)
15. Bussu A., Pulina M., Ashton S. A., M. Mangiarulo, E. Molloy. Cyberbullying and Cyberstalking Victimization Among University Students: A Narrative Systematic Review. *International Review of Victimology*, 2024. № 1. P. 59–90. <https://doi.org/10.1177/02697580241257217>
16. Martínez-Monteagudo Á., Martínez- Monteagudo M. C., Delgado B. School Bullying and Cyberbullying in Academically Gifted Students: A Systematic Review. *Aggression and Violent Behavior*, 2023. № 71. P. 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2023.101842>
17. Edward M. Bullying Among University Students: Challenges and Future Direction. *Sexuality, Gender & Policy*, 2025. № 8. P. 1–3. <https://doi.org/10.1002/sgp2.70003>

18. Rafi R.R., Labib N.I., Islam F. *et al.* Bullying in University Students: Examining the Effects on Mental Health and Academic Success. *Int J Ment Health Addiction*, 2025. <https://doi.org/10.1007/s11469-025-01492-4>